

УДК // 929 Румянцев: 354 (477.5) "1764/1784".

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРАФА П.О. РУМ'ЯНЦЕВА, ЯК КЕРІВНИКА ДРУГОЇ МАЛОРОСІЙСЬКОЇ КОЛЕГІЇ

Стаття присвячена дослідженню персоналії Петра Олексійовича Рум'янцева, його призначення генерал-губернатором Малоросії, зв'язок з Україною, вивченням історіографії та простеженню його політичних та адміністративних реформ.

Ключові слова: *Рум'янцев, Друга Малоросійська колегія, історіографія, генерал-губернатор.*

Указом Катерини II від 10 листопада 1764 р. остаточно знищено автономію Гетьманщини. [1, с. 961] Замість гетьманського управління було створено структуру, яка мала бути повністю підпорядкована імператриці. В обов'язки нового органу мали входити як ліквідація автономії Гетьманщини, так і ліквідацію полково-адміністративного розподілу. Цією структурою мала стала Друга Малоросійська колегія, яка мала складатися як з чотирьох українських представників, та і з чотирьох російських. На посаду президента колегії був назначений граф Петро Рум'янцев, талановитий полководця та державний діяч, який був повністю відданий царській владі. До того ж у Катерини II були доволі напружені відносини з Рум'янцевим, адже він був вірним прибічником попередньої імператриці Єлизавети I, вона робить вдалий політичний хід Рум'янцев залишається генералом та навіть отримує чин губернатора Лівобережної України, тим самим відправивши його в далеке та майже постійне відрядження в Україну [4, с. 34], також не останню роль в його призначенні стало і те що Рум'янцев досить довго в юному віці проживав на території України, а тому знав поведінку тамтешнього народу, їхній побут та політичні настрої. Рум'янцеву був наданий чин генерал-губернатора та широкі повноваження в новоутвореному органі, які регулювалися тільки Сенатом та особисто імператрицею, таким чином Друга Малоросійська колегія була

практично повністю залежна від генерал-губернатора. Він міг діяти абсолютно самостійно в межах даної йому верховною владою повноважень [4, с. 43].

Петро Рум'янцев є знаковою постаттю в російській та українській історіографії. В російській історіографії, дослідницька увага більше спрямована на його військову діяльність, тоді як в Україні він в першу чергу сприймається як генерал-губернатор, але не зважаючи на важливість його особи в вітчизняній історіографії досі залишається відкритим питання визначення його ролі в системі тогочасної політико-адміністративної організації України. Всі наукові дослідження щодо діяльності П. Рум'янцева на посаді генерал-губернатора можна поділити на три періоди: дорадянський (кін.ХVІІІ– поч.ХХ ст.), радянський (друга половина 20-х рр. – кінець 80-х рр. ХХ ст.) і сучасний, який розпочався з проголошенням незалежності України. Кожен із цих періодів відрізняється методами та підходами до вивчення історичних процесів на території Гетьманщини. До найвідомішими дослідників постаті П. Рум'янцева дорадянського періоду можна віднести: В. Рубана, В. І. Рігельман та О. Ф. Шафонського, О. Лазаревського, М. Стороженка, С. Соловійова. У радянський період дослідження теми ліквідації автономії Гетьманщини у зв'язку з ідеологічним тиском, був майже не можливий, в цей період Рум'янцева розглядали переважно, як російського полководця, мало звертаючи увагу на його адміністративну роботу. До найвідоміших представників цього періоду можна віднести: Н. Коробкова, О. Путро, вагомий внесок у дослідження козацької еліти зробили В. Степанков, В. Смолій, О. Гуржій та М. Слабченко, В. Антонович. У сучасні українській історіографії практично відсутні праці, які стосуються діяльності Рум'янцева, як губернатора, це питання згадується лише опосередковано в деяких загальних дослідженнях таких дослідників як: Н. Яковенко, О. Струкевич, В. Горобець, Як ми знаємо в історіографії є чимало праць, присвячених знищенню Гетьманщини, проте мало хто з дослідників акцентує свою увагу на роботі Петра Рум'янцева, на його роль, яку він відіграв у знищенні Гетьманщини, його постать в історіографії відображена в першу чергу на військовій діяльності і вже на другий план відходила його адміністративна робота. Тому на сьогодні постала необхідність більш детального вивчення ролі

Петра Рум'янцева – Задунайського в тогочасних історичних процесах, також досліджені різних аспектів його діяльності.

Рум'янцев-Задунайський Петро Олександрович, представник давнього роду Рум'янцевих [3, с. 843]. За однією з версій народився 4(15) січня 1725 р. в селі Строїнці [2, с. 532], яке знаходилося на кордоні з Подільською губернією. Його прадідом по материнській лінії був відомий державний діяч Артамон Сергій Матвієв, хрещеною мамою Петра Рум'янцевевої була імператриця Катерина I. За звичаєм дворянських родин у віці шести років він був записаний у лейб-гвардії Преображенського полку, до 14 років проживав на території України, де його батько виконував доручення царської влади. Отримав домашню навчальну освіту, вчителем майбутнього генерал-губернатора був місцевий педагог Тимовій Синютович. В 1739 р. був відправлений у складі російської дипломатичної місії до Берліна, але досить швидко був відкликаний назад до Росії, та направлений в армію [5, с. 412]. Почав свою військову кар'єру у російсько-шведській війні. В якій отримав чин капітана, трохи згодом отримав особисто від імператриці Єлизавети I чин полковника, після Семирічної війни отримав чин генерал-майора та отримав Орден Олександра Невського, брав участь у російсько-турецьких війнах 1768-1774 рр. та 1787-1792 рр., де отримав перемогу на турецькими військами.

Після призначення на посаду керівника Другої Малоросійської колегії, Рум'янцев, починає проводити централістичну політику царської влади. У листі від 9 лютого 1765 р. губернатор видав наказ, щоб до його приїзду, коли відбудеться його «действительное вступление в управление Малой Россией», підготувати відомості про малоросійське чиновництво по сотенні правління включно, про прибутки та витрати краю [4, с. 35]. Після свого повернення в Україну, у квітні 1765 р. губернатор видав указ, за яким Генеральна військова канцелярія була реорганізована у канцелярію Другої Малоросійської колегії. За його наказом у вересні 1765 р. було встановлено єдину систему діловодства, з листопада того ж року було налагоджено нагляд за ретельним веденням документації [4, с. 52]. Пізніше за ініціативи Рум'янцева 31 травня 1767 р. Ге-

неральний суд був повністю поглинутий Другою Малоросійською колегією та перебудований під Російське судочинство, тим самим козацька старшина усувалася від виборів та участі в суді [5, с. 358]. Пізніше Друга Малоросійська Колегія активно використовувала цей фактор для здійснення адміністративно-судового контролю над українським населенням. Після утворення колегії та підпорядкування їй Канцелярію малоросійського скарбу (КМС) імперськими властями було відновлено фінансовий нагляд за Україною. Восени 1766 р. указом Рум'янцева, головою КМС був назначений член колегії, Дмитро Натальїн [4, с. 53]. За урядування Рум'янцева Гетьманщину було поділено на три намісництва-Київське, Чернігівське і Новгород-Сіверське, саме за його ініціативи козацькі полки були замінені на карабінерськими полками. Всі ці реформи пізніше були використані царським урядом для закріпачення селян. У другий період свого намісництва губернатор одержав значні маєтки на території України (такі як садиба Рум'янцевих у Чернігівській обл.) і звідти займався виконанням своїх обов'язків, проте у 1789 р. за підозрою у зв'язку з опозиційними колами був усунений від керування Малоросією. Останні роки прожив у своєму маєтку у Чернігівській обл.

Таким чином Петро Рум'янцев, є важливою особистістю в Українській історії, адже він впливав на політику нашої держави досить довгий час, саме за його ініціативи проводилися найважливіші процеси, які привели до повної ліквідації Гетьманщини. Проте не дивлячись на це в нашій історіографії дуже мало написано про його діяльність як політика, на мій погляд це не правильна позиція, адже його адміністративна діяльність заслуговує також самого детального вивчення, як і військова.

Майструк В. А.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГРАФА П. А. РУМЯНЦЕВА, КАК РУКОВОДИТЕЛЯ ВТОРОЙ МАЛОРОССИЙСКОЙ КОЛЛЕГИИ

Статья посвящена исследованию персоналии Петра Алексеевича Румянцева, его назначение генерал-губернатором Малорос-

сии, связь с Украиной, изучением историографии и проследить его политических и административных реформ.

Ключевые слова: Румянцев, Вторая Малороссийская коллегия, историография, генерал-губернатор.

Maistruk V. A.

ACTIVITY COUNT PA RUMYANTSEVA, WHEN THE SECOND LITTLE RUSSIAN COLLEGE

The article investigates personalities Peter Rumiantsev his appointment as Governor General of Little Russia, the relationship with Ukraine, the study of historiography and tracing its political and administrative reforms.

Key words: Rumyantsev, Second Little Russian College, historiography, the Governor-General.

Джерела та література

1. Обь учрежденіи въ Малороссіи, в мѣсто Гетманскаго Правленія, Малороссійской Коллегіи. Полное собрание законов Российской империи. Собрание I. – СПб., 1830. – Том 16 : 1764 . – док № 12.277. – 1016 с.
2. Краткая энциклопедия Советская Молдавия, Кишинёв, 1982 г. – 709 с.
3. Половцов А.А.Румянцов, Пётр Александрович (генерал-фельдмаршал) // Русский биографический словарь : в 25 томах. – СПб. – М., 1896-1918. – 493 с.
4. Струкевич О. К. Україна – Гетьманщина та Російська імперія протягом 50-80-х рр. XVIII століття (політико - адміністративний аспект проблеми) / Олексій Карпович Струкевич. – Київ: Інститут історії України НАН України, 1996. –98 с.
5. По поводу ста лет от смерти графа Румянцева // Киевска старина. – 1896. – № 12. – 433 с.
6. Остап Вахнянин // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1925. – № 1.

7. Пап-Пугач С. Пластовий альманах з нагоди п'ятдесятиріччя Українського Пласту на Закарпатті 1921–1971 / Степан Пап-Пугач. – Рим : Юг, 1976. – 196 с.
8. Пласт на Подкарп. Русі // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1925. – № 1.
9. Пласт на Подкарпатской Русі // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – №. 4-5.
10. Пластова зустріч в Бычковѣ // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1925. – № 1.
11. Пластове свято в Ужгородѣ // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 1.
12. Пластовый табор в Бовцарах коло Драгова // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 3.
13. Пластовый табор в Бовцарах коло Драгова // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 4-5.
14. Приїзд начальника А. Б. Свойсика на Подк. Русь // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 4-5.
15. Руськѣ пластовѣ таборѣ в 1926 роцѣ // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1926. – №. 3-4.
16. Свято 28 октября // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1925. – №. 3-4.
17. Табор в Кобелецкой Полянѣ. Хлопячий и дѣвочий // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1926. – №. 1.
18. Торговельна академія // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1924. – № 3-4.
19. Ужгород // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 1.
20. Ужгород. Пластова роботня // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1924. – № 3-4.
21. Шерегій Г. Перше Пластове свято в Ужгородѣ / Георгій Шерегій // Пластун-Юнак-Черкейс. – 1923. – № 3.